

ՀԱՏԸ 5 ՄԻԼԻԵՄ

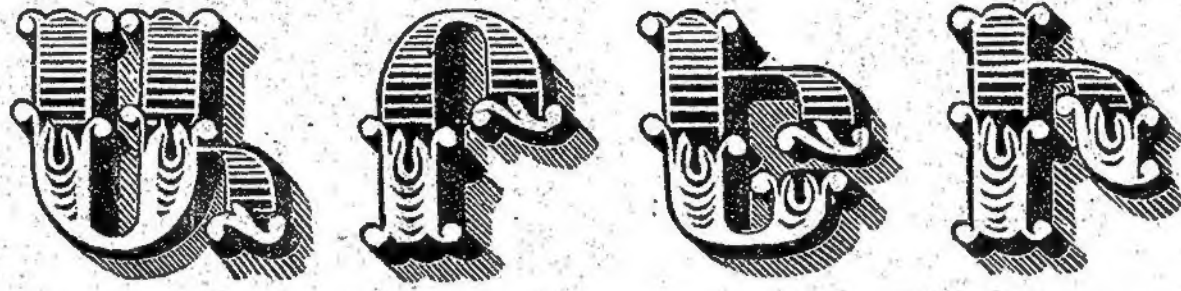
ԲԱԺԵՆԳԻՆ

Տարեկան վեցամսեայ

ԵԳԻՊՏՈՍ . . . 2. 80 40
ԱՐՏԱՍԻՍԻՍԻՍ ԵՐ. 20 10

ԵՐԱՆՈՒՅՈՒՄԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՆ ՏԵՐԵՆՈՒԹԵԱՆ

ԱՐՏԱՍԻՍԻՍԻՍ ԼԵՒՈՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ԱՅՏԱՍԻՍԻՍ ԵՐԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԿԵ ՀՐԱՏԱՐԱՎՈՒԹԻ ՇԱՐԱԹԸ ԵՐԵԲ ԱՆԳԱՍ

ԽՐԱՎՈՒԹԻՒՆ ԵՆ ՏԵՐԵՆՈՒԹԻՒՆ

Տարեկան վեցամսեայ, Թիւ 16

ԱՅՏԱՍԻՍԻՍԻՍ

ՀԱՏԸ

Journal ARABY

B. P. N 600

Alexandrie, EGYPT

ՀԱՐԱՏԱՐԱՎՈՒԹԻՒՆ ԵՐԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՆ ԵՐԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՏԵՐԵՆՈՒԹԻՒՆ ԵՆ ԵՐԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԻՍՈՒԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ԱՌԹԻԻ

Ամէն անոնք որ պատեհութիւն ունեցան Բոր-Սայիտի մեր գաղ-թականներուն ընկալալը այցե-լելու՝ միմիայնական տպաւորու-թեան մը տակ մնացին, տեսնելով չորս հազարէ աւելի Հայերէ բաղ-կացած այս համայնքին հանդարտ, կարգապահ և համերաշխ նիստ ու կացը։ Այսպէս ինքնին մէջ ոչ մէկ կազ ու կռիւ, ամէն ոք իր գոր-ծովը կ'ըջարի, մեծ ու պոստիկ գի-րար կը հանդիման և փոխադարձ յար-գանք ու սէր կը տածեն իրարու հանդէպ, և այս պատճառաւ ալ եգիպտական կառավարութիւնը մի-շէն ցարդ հասարակ ոստիկան մը անգամ զրկած չէ այնտեղ հանրա-յին կարգապահութեան հսկելու պաշտօնով, զի ոստիկանի պէտք չկայ, ամէն ոք իր անձին ոստի-կանն է, ինքզինքն և իր դրացին հաւասարապէս կը յարգեն...

Ոմանց անշուշտ զարմանալի պի-տի թուի հայկական այնքան հոծ համայնքի մը այս ա'յնքան խաղաղ ու արտադրելի պատկերը։

Այնչաւ աւելի ընկալան, սակայն, արուած ըլլալով սա իրողութիւնը թէ՛ հայ ժողովուրդը, ինքզինքին ձգուած, աշխարհիս ամենէն խաղա-ղատէր, ամենէն աշխատասէր և կարգապահ ցեղերէն մին կը կազմէ։ Հայութեան մեծագոյն դժբաղ-դութիւնը իր պարտքներէն, իր օգնութիւն յառաջ եկած է։ Ասոնք են որ ինչպէս անցեալին՝ նոյնպէս ալ ներկայիս մէջ ժողովուրդը պա-տակոտմի, կուտակեցականութեան կը մղեն և հաւաքական ո'ւ և է բա-րի ձեռնարկ ամբողջական կը դա-տաւարանին այս կերպով։

Ըստ մեծի մասին պզտիկ միտ-քով, պզտիկ սիրտով արարածներ, կուտակեցութեան բարձր սկզբունքը և համայնասիրական օգին կուտակ-ցականութեան ազգ'ը, միմիայն, սա-հմանափա'կ հայրենեան հետ կը չիժթեն և այս կերպով ամենուրեք շարադէտ գործունէութիւն մը կ'ու-նենան միայն։

Այսպէս ահա, կարծես նախան-ձեւով Բոր-Սայիտի մեր գաղթա-կաններուն մէջ տիրող օրինակելի կարգ ու օրարին և համերաշխական օգին, այդ պատուական գաղթա-վայրն ալ կը լանան տակնուվրայ ընելու գործարար յառաջ երեւելով ուսուցչական մարմնայն և աշակեր-տական շարքերուն մէջ։

Եւ այս բոլորը այն ստիպտա-կան վարկածով թէ՛ լաւագոյն է գաղթականաց անունդի որակը բար-ւոյնը, քան թէ անոնց մանուկներուն մտաւարական հաց բաշխել։

Եւ ինքզինքն միմիայն ուսուցիչներ իրենց կոչումին հակառակ կը շար-ժին՝ զոհ երթալով անբարեխիղճ

«գործիչ»ներու այս տխուր և ա-նիմատ բողոքալիքին... Եւ ըսել թէ՛ այս ամբողջ իրար-անցումին տակը պահուրտած է այն թուականը թշնամութիւնը զոր ակնարկուած «գործիչ»ները ունին Հայկ. Բարեգ. Ընդհ. Միութեան դէմ, որ հիմնադրել և մատակա-րարել եղան գաղթականաց Միութեան վարժարանին։

Մ'հ, եթէ, փոխանակ Բարե-գործականին, իրենք եղած ըլլա-յին վաժարանին գաղափարը յղա-ցող և գործարարները, այն ատեն խնդիրը անշուշտ պիտի տարբեր-ւայ, այն ատեն պիտի յիշէին հարկաւ Բրիտանիոյ խօսքը՝ «Ձի ո'չ միայն հա-ցիւ կեցցէ մարդ»։

Բայց, անպէ՛ն մարդիկ, ո'վը-տաւ թէ մէկ գործը միւսին կը վը-նասէ։ Արեւ ձեզմէ շատ աւա՛յ յու-զեց գաղթականներուն անունդի խնդիրը, առանց սակայն ուրանա-լու կամ դատարանելու մտաւոր սը-նունդի առանձնապէս օգտակար ձեռնարկը զոր Բարեգործականը ստանձնեց։ Յիշեց'ք որ, հոս Աղեք-սանդիոյ մէջ, հինգ հազարէ աւե-լի ուսուցչատակ հրեայ գաղթա-կաններ կան որոնք աւելի գէշ կը կերակրուին քան մեր Բոր-Սայիտի գաղթականները, բայց որոնց առա-ջին գործը եղաւ իրենց փոքրիկնե-րուն համար վարժարան ունենալ և տեղւոյս հրեայ հասարակութիւնը Լոնտայնի յաշկապէս վարժուիմեք բերել տուաւ անոնց կրթութեան համար...

Ու դուք այսօր կը դժգոհե՛ք, կ'ըմբոստանա՛ք որ գտնուել և հա-տառութիւն մը որ ազնիւ գաղա-փարը ունեցեր է գաղթական հազա-րէ աւելի մանուկները թափառաշը-լիկ կեանքէ փրկելու, անոնց հայե-րէն լեզուն սորվեցնելու և սիրցնե-լու...

Մենք պիտի խորհուրդ տայինք մեր Բոր-Սայիտի պատուական գաղ-թականներուն՝ զգուշանալ այս կար-գի պարտքներէն և ըստ առաջնայն շարունակել իրենց խաղաղ և հա-մերաշխ կեանքը զոր ուրիշներ կը ջանան գեհեհեհ վերածել։

Խորհուրդ պիտի տայինք մա-նաւանդ Սուէտիոյ գաղթականնե-րուն մէջ գտնուող երիտասարդ մը-տաւարականներուն՝ զգուշանալ ա'յն-պիտի արարքներէ որ համայնքին բարոյական վաճկին կը վնասեն։

Իրենցմէ կ'սպասենք շատ լու-սամիտ հայրենասիրութիւն մը։

Պէտք չէ մոռնալ որ Սուէտիոյ հերոսային զինագործութեան և տեղ-ւոյն ժողովուրդին ազատման գոր-ծադէտները Եւրոպայի մամուլին մէջ շատ փայլուն արձագանք մը գտան և ամբողջ Հայութեան բարի համբաւը բարձրացնելու ծառայեցին։ Եւ ու-

կայն գիտնալու ենք գուրդուրան-քով մինչեւ վերջը պահպանել այս գեղեցիկ արդիւնքը։ Այս տեսակէ-տով, Սուէտիոյ մեր գաղթական-ներուն պետերը աչքերնին բանալու են որ անբարեխիղճ մարդոց ծուղակ-ներուն մէջ չիջան, որով թէ՛ իրենց կենսական շահերուն ծառայած և թէ՛ ազգին խնայած կ'ըլլան։

Բոր-Սայիտի Հայ գաղթականք այլևս միմիայն ինքզինքնուն չեն պատկանիր, այլ ամբողջ Հայու-թեան։ Եւրոպայի համակիր ուշա-գործութիւն իրենց մաս զարձած է։ Ջրերնք հսկողներ կան...

Պէտք է որ այս պարագան ու-շագրութենէ վերջացնեն և ոտակ իրենց ընդդառնական հակամեծերուն հետեւելով շարունակեն ունենալ մաքուր և անբիծ կենցաղ մը։

ԼԵՒՈՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԻՆՍՏԱՐԻ ՄԵԶԻ

ՍՈՒԷՏԱՐԱՆԵՐՈՒՆ

Գործադրուի

Ահա՛ քան մը որ Երմանկայիտակ իրողութեան խնդրեցաւ ժամանակ-ներուն մէջ չափէն աւելի ի պատուիէ, իբր ընկերական կեանք երեւոյթ մը, իբր ընկերակցական վարդապետութեանց կերպով միջոցներէն մէկ, իբր գոր-ծաւարական կեանք ամենէն յաճախ-ղէպ ու պաշտօնային մէկ արտայայտու-թիւնը, եւայն, եւայն...

Պատեհալը բաւական ծանր հար-ուած մը տուաւ ինքզինքն. տարեկան է ձայնը ձուլը եղած չուէն... Բոլոր պա-տեհալի կերպերներուն մէջ, զորոն է որ կը արեւ անդու, անպարտ, ամէն մար-դերուն մէջ, ամէն ուղղութեամբ։

Օտմ. Սահմանադրութեան հետ, գոր-ծադրուի, իբր բաւ և իբր իբր, Բոր-Սայիտի մէջ գործեց, և մասնաւորապէս այ-ցելից մեղի ու բաւական սերտ յարաբե-րութիւններ մշակեց հետեւին, մեղ ի-րաւամբ(!) նկատելով իբր ամենէն յա-ռաջագոյն ապրող Բոր-Սայիտը...

Ու մենք ճանչցանք ու կիրարկե-ցինք գործադրուի ամենէն անտիպ ու նորօրինակ ձեւը. մենք ֆապրիքաներ չուէնէինք, բանաւորական կեանք չուէ-ինք որպէսզի իբր դաշտ ու մարզարան ծառայէին գործադրական բրաբան-տի... Ցաւալի էր սակայն անշուշտ. բայց սկզբունք մը կար մէջտեղը, երկինքէն ինկած, զոր պէտք էր կիրարկել «ան-պայման» կիրարկել անպատճառ՝ նոյն իսկ առանց պատճառի... Ու մեր «կու-տակական» հաստատութիւնները ան-նուիրարք ընծայեցին ինքզինքնին իբր փորձարկութեան վայր... Եւ ճանչցանք աշակերտական, ուսուցչական գործադրու-նները, կամ՝ սեխմիքական բառով՝ «գաղա-ղուններ»...

Ու պատեհալը վրայ եկաւ, և իբր հեղեղը ամէն ինչ ծածկեց, սկզբունք-ներն ալ, զանոնք գործադրողներն ալ, ա-նոնք ենթակայներն ալ...

Եւ ահա՛, ո'վ գարմանք, մեծածախ-տացած բանը կ'ողնինայ յանկարծ. բրա-ծոն յարութիւն կ'առնէ, մոռցուած, ջըն-ջուած բառին վանկերը կը հնչեն դարձ-եալ մեր ականջին։

Եւ ուրիշ կուգայ ձայնը, Առաւուսի իմ...

Բոր-Սայիտի նորայէն, վրանայէն հայազաղաքէն...

Ախա՛, պատուութեան բարեբերը մեր կարիք գաղթականներն ալ սկսած են ողորդել, ինչպէս ողորդեցին Բոր-Սա-յիտի մէջ, օտմ. սահմանադրութեան ան-միջապէս ետքը...

Գործադրուի, գաղաղուի, Սիւտան նորահաստատ վարժարանին մէջ... Այս-քան շուտ...

Ինչպէ՛ն պատահեց որ այդ անիմա-նալի, այդ անընդունելի բանը...

Միթէ միջոց չի կար՝ չի դառնու-ցաւ զայն արդիւնք, և մեզի խնայե-լու համար սա՛ արտում ապուրթեալ... Ինչպէ՛ն եղաւ... Աղեքսանդրիայէն, Գա-հիէն, գաւառներէն զրկուած պէտք-նուէրներուն, անթիւ ծրարներուն, և կերուէն, սնունդներուն մէջ արքած սիւս մամր կամ դիմամար, դիտութեամբ՝ անգիտութեամբ, վնասակար նիւթեր, դրոշմ ըմպելիներ, թուղարք գեղեր պարզեցուցին, որոնք զգան մեր կեո-րիկ հայրենակիցներուն բարոյական ա-ռողջութեանը... Արքած, կարմիր խա-չերու, հաղաքական ժողովներու, Բարե-գործական ընկերութեանց պատուիրակ-ներուն և բարեկամ անձերու խիտ շար-քերուն մէջ որոնք շարունակ այցելեցին իրենց, ֆոխ-վառարակներն ալ սպրե-ցան, որոնք աշխատեցան Բոր-Սայիտի գաղթականներին մէջ հաստատելու մէկ մասնախմբը Գահիէի և Աղեքսանդրիոյ հայ գաղթականներուն հարապիս սիրալի՝ գործունէութեանը...

Ահ, Սուէտիայից, մի՛ թոյլ տաք, մի՛, որ Բոր-Սայիտը բոլորիք զոր տա-րիներէ ի վեր մեր անտաւոր հոգիները կը թորեն զայ վարակել ձեր կարիքի ա-ռողջ ստող հոգիները, որոնք վտանգին մէջ գործացան ու առաջնացան, դառն և հոգեկոտ մահը չնչեցին այնքան մոռն-ու գիւրգիւտութեամբ գիտնուցան։

Մեղի, թուլամորթ քաղցրներուն, երկարատեւ ապահովութեամբ և ազատու-թեամբ զեղծանաւ զատմանաւ արտաւա-մանցիներուն ձգեցէ՛ք պզտիկ հոգիներու արժանի հոգերը, կիրքերն ու առողջ-թիւնները, որ մեր օրհասուած ճգնաժ-էութեանց անհրաժեշտ անունն են, ու մեր ողբով գոյութեան միակ արդարա-ցուցիչ պատճառը թերեւս...

Մի՛ թոյլ տաք որ Սուէտիոյ զիւ-րադներգութիւնը, Սուտա լեռան բար-ձունքին վրայ երկնուած ու ապրուած, եգիպտական կեանքին տափակութեան աւազուտին մէջ խոր խղճալիքներն... մի՛ թոյլ տաք որ ձեր ազատաւար խոյանքը և ոգորումը յանգին հոս տերաքոսական վէճերու, սկզբունքային մեծ-զայալան խաղերու և կռիւներու... Հոգեբանի իւր-ականներն փրցան շքեղ էջը պէտք չէ որ Գործադրականութեան մը ունենայ ի-րեն իբր շարունակութիւն...

Մի՛ ջանդէք այն վտմ ու սրտա-ռուչ եղբայրութիւնը որ մեր երազն է հոս յաւէտ, զոր դուք աստուածայնորէն իրականացուցիք ու ապրեցաք ձեր խը-րոխտ լեռան վրայ, և որ աղաթեց ձեզ կորստեան վտանգէն, ապրեցուց ու ան-մահացուց ձեզ։

Մի՛ տգեղեցնէք, մի՛ տխրեցնէք ձեր ներկան ու զայն անարժան մի՛ ընէք ձեր հոյակապ և որպէս մերձաւոր անցեալին, ձեր յայտնան կեանքը թո՛ղ անոր եղե-րական յուզումներուն և ոգեպառ խոն-ջէնքներուն արդար հանգիստը ըլլայ, զանոնք հպարտութեամբ յիշող ու վաղ-ուան երկանիկ ու յաղթական վերադա-ձը երազող...

Մ. Ս. ԿՐԻՍՏԵԱՆ

“ՀՐԱՇԱՆԻ ԶԱՐԴԻԹԻՒՆ”

ԲԱՆԱՍՏԵՂՈՒԹԻՒՆԻՒՎ Վ. ԹԵՒԵՆԱՆԻ(*)

Գաղցը և երկանիկ ըլլալ, յարաբե-րական երջանկութեամբ որ ներուած է մարդուս աշխարհի վրայ, սիրել և գիտ-նալ որ սիրուած եւ. կեանքի պայքա-րին մէջ հեղին բաժին մը ունենալ, այսինքն ունենալ միայն հոգեբը, դե-րասար հոգեբ, զոր կը թոյլատրէ հայ-րենի ժառանգութիւն մը, կամ թէ կա-րողանալ սիրուած գաղաղամով մը ապա-հովել գոյութեանը պէտքերը, մասն դի-մէ ապագէն շատ ու շատ կան մարդկա-յին արարածներ, որ իրենց ապրուստը լեռնա բնագոտուած են իրենց խառ-ճածքին նշարմար կամ իրենց չար-ձ կամ չարած գաղաղմներով, և ո-ւր ամէն հաստ կ'արթնան յառաջի-ւր օրուան ամառներն ու ապագային ու գաղաղամով արամբելի նայուածք մը պատեցնելով իրենց չարքը։

Գաղցը է սիրուած անձնու հետ, բնութեան ծոցին մէջ, զարման կամ ա-մառուան օր մը, սուրբ կապտիկ մը, զմիտագեղ զալարեք, հովանացած երկ-նամերձի ծառերու, հանդարտ ծակի մը կամ գովապիւր գետակի մը կամ խոր-հուրդներէ բնակուած նստատեղեր ան-տառի մը ակնապարար անաւարտներուն մէջ միմիայն։

Հեղափոխի մեծարուած անուն մը ունենալ, շրջապատուի հեղափոխի, զոր զէնք տեսնելու, խօսելու լսելու, փր-կուած ու արողջարար խօսքի արդեւիքն արքեւալու ցանկութիւնը թու քովը կը բերէ, և օտը, համակրանք, պաշտում, նախախորհութիւն կարգով անոնց աչքե-րուն մէջ, շնորհակալութեան արարու-թեան, գիտութեան բաներն ըլլալը գիտնալ, ու հեղեցի ունեղորներու բազմութեան մը ծափերուն ու գմայ-լանքին տուած բերկրանքն ու պարծու-նը ըմբռնելու Աղուոր է այս և կեան-քին արժեք մը ունենալ հաստատող։

Բայց այս ամենէն թերեւս շատ ա-ւելի գաղցը է գիտակցութիւն ունենալ՝ աստուած և տառապող, երբեմն սիրած ու սիրուած ըլլալ յիշող կամ անցեա-լին մշուշին մէջ յայտն կամ նուազ ընկղմած հրայրներու տեսիլին իր մոգին մէջ վերանկարուելը գաղցող բա-նաստեղծ մը ըլլալու։

Թէ՛ զէնքի բանաստեղծութեանց հա-

(*) Խորագրած ու վեհաուսնի բանաս-տեղծ Ս. Սեբեան, որ մեր սիրելի բարե-կամ ու աշխատակիցն է միանգամայն, «Արեւ»-ի խմբագրի անցեալ տարի Պոլսոյ մէջ ի լոյս հանած օսմանութեան հասարակ վրայ խնամեալ եւ օղիկ մերկայ գրականա-կանը, զոր այս բերքին հրատարակութեան առաջին օրհունը դրկած էր մեզի՝ զայն սպումած տեսնելու փափաքով։ Միմիայն ա-սեմ պատասխանեցինք մեր մեծանուն բարե-կամին՝ թէ գոնէ ժամանակ մը պիտի չկրնա-յինք հիւրընկալել մեզի համար աշխատի պատաքի իր դասասանը՝ քիչ մը հա-մաստակեան համար եւ քիչ մը ալ ընթեր-ցումներու մեծամասնութեան հաւաքի ի նը-կախ ամենով՝ որով օտաւ ալ փափաք ունե-ցինք, կ'ենթադրեինք, բանաստեղծութիւնե-րու հաստով մը գրադրու... Այսօր դադ-րած չեմք այլ նկատումներ ունենալ, բայց անոնց եովմ ի վեր ուրիշ այնպիսի դառն ու մանցող գագուտ մըն ալ սի-րած է մեր եւ մենք ունեմք սրտին՝ որ կարծես պէտք կ'զգայինք գրականութիւնը իբ-րեւ դիտարկ մը զանկող մեզի՝ խորհելով մանր թէ այս... «Բարեկամ» գրականութեանը գրադրող ապագայ հնախորհի ուսարու-րեալը կը յանձնեմք մեր գործը՝ Սեբեանի բարձր վկայութեանը օնորհիւ... Վ. Թ.

տարբեր թղթատեղի վերջը, այսօրինակ
ապագա օրերին մի կը մնայ մարդ
Անտանիան միլիտարիզմի միջոցով
համարադրելու, երբ այդ թերթի տպագրողները
կարգադրուին

Բանաստեղծներ կան որ հոգիդ դող
կը հանեն, ու միևնույն ժամանակ՝ ապ-
րոդ ու առաջադրող էակներու վշտին առ-
թած սուգին կը մխիթարեն զքեզ, ճշը-
մարիտ բանաստեղծներն են անոնք: Չը-
րաքանները, Դանթեի վարժականները
այդ բանաստեղծներն են: ու թէ՛ ճշման
անոնք ընտանիքին կը վերաբերին, թէ՛-
քանիք բանաստեղծութիւնը, արիւնք
խորհրդանշական, լեցուն է պատկեր-
ներով որ կ'ապրեն, կը շարին, արեւին
տակ կը տաքան, հայրենի ձիւնապարտիկ
չերան մը վրայ կը մօտին, սիրուած էակի
մը պարզագոյն բոլորով կը պնդուին,
կէ մտնողած, յիշատակը խոտուած աւ-
րուած վանքի մը կամ մատուռի մը
ստուերներուն մէջ կը ճնշան, անդ-
եայը շարկած առջիկ կը բերեն, գերիզ-
մաններու մօտերը կը թափառին, հայ-
րենասէր անձնազոյ երթաւորներուն ա-
նձինները ամփոփող սափոր մը գրկած
կը հպեն չրթուներէ, ու կը լացնեն:

Կը լացնեն. ու թափած արցունք-
ները այնչափ անուշ են, որ կը բաղձա-
նորեն կարգաւ, նորեն կարգաւ, յաւիտե-
ան կարգաւ այդ տրամադրող տողերով
որպէս զի դարձաւ լաւ, միշտ լաւ,
ոսած օրերուդ օրինած յուշը վրդոյ
պատանու թիւանը մօտեկան տարիքի
կուսքին առնել, որ արդէն պատուա-
նէն վար ինկած է, ճնշողութեւ, ու ար-
կործանուած ողբաւ: Ո՛հ այդ ցօղը որ
կ'օծէ արտաւանդներդ, ո՛հ այդ գոգնա-
նու անդամներն որ սպիանալու մօտ վեր-
բեր կը ճառեն:

Թէ՛ ճշման լացող ու լացնող բանաս-
տեղծն է:
Մարդիկ կան որ անցեալը շատ քիչ
կը յիշեն. ետանդներն են անոնք. կը
վախճան որ անհետացած ժամանակին
վերաբերող յաւէտ կամ նուազ տխուր
յիշատակները զգան աղտոտացնել ներկա-
յին վայրէջքներուն և ապագային հաւա-
տառուն և անխաբ հեռանկարներուն
պայծառութիւնը: Շատ իսկ սիրուած,
բայց չնչին ալեւա դարձած քոյր մը,
մայր մը կամ եղբայր մը կամ որեւէ սի-
րական մը անցած զացած բան մըն է
իրենց համար, կամ բան մը որ գոյու-
թիւնն է ունեցած բնաւ: Արտասուող
անցեալը իրենց քունը պիտի խանգա-
րէր և իրենց արտաբեր պիտի բռնա-
ցնէր: Անոր համար գրիթէ բնաւ չեն
յիշեր: Ու թերեւս աղէկ կ'ընեն:

Արեւի մարդիկ կան, որոնց համար
անցեալը բանքերը նուիրական կերպով ա-
նոյր պայտամուծն է մըն են: Ասոնց ող-
բաքին մատախուղով մը վարագորտուած
շայտաճըը սեւեռներ և հեշտութեամբ
բռնի մը որ ալ չկայ: Կենսաբանական
կուսքին զէմ արդողածներն են. իրենց
գորովանքին այլեւս գոյութիւնն զբաւած
առարկաները մոռնալ չուղղողներ և դա-
նոնք մոռնալը սրբապնդութիւն մը հա-
մարդները: Անոնք աւելի անցեալին
մէջ կ'ապրեն քան ներկային մէջ: Կը
փափաքեն որ իրենց և մարդերը, որոնց
հետ ընտանիքն ունենալու զոր սիրենք, տե-
ւէին ու չանցնէին: Օրորողը, որուն մէջ
երեսուն քառասուն տարի առաջ մատա-
ղափ մը աղու և արտասուած թոր ինքը
գրիթն օրցն, տակաւին կը ճօճէ իրենց
ուղեգրին մէջ: Բարձր մը, որուն վրայ կը
հանգչէր ազնիւ ու սիրելի մօր մը կամ
հօր մը գլուխը, շատ անգամ կ'անցնէ կը
գաւառի իրենց երազներուն մէջ: Ընկու-
զի մը, որուն վրայ մազիկը կ'անցնէ մա-
նուկ ընկերներու հետ պոռաւով խնդա-
լով, կամ որուն գլուխը պոռաւներուն
քար նետերին վար թօթափելու համար
իր խորունկ ու մոլ ի հոլանին կը տա-
րածէ իրենց անուրջներուն վրայ: Խո-
նար թիւններն որուն վրայ բարձրացան,
զետ եօթը տարեկան, մատաղատի դրա-
ցուկներու հետ որոնց ներքնազգեստին
ծալքերուն մէջէն վարդազոյն ու բոլոր-
չի միտերու թափանջող սպիտակութիւ-
նը կը մակարարուէին և որուն թաշա-
կակուղ միջոցներուն մեղքը ձգելու ելած
էին, դու իր լայն ու մաճուցիկ անդու-
ներուն խաղաղութեւ կը փառալէ իրենց
մօրթը: Անցած աշխարհը մեռած չէ ի-
րենց համար, այլ միշտ կենդանի
Ասոնցմէ է «Հրաշալի Երազներ»-ի
հեղինակը:
(Մար.)

8. Սեփեմբեր

ԹՈՒՐԿԻՍՏՆԵՆ ԼՈՒՐԵՐ

«ՆՈՐ ԻՍՏԱՆԵՆ ՔԱՂԱՌԱՄ

Ա. Թ. Ե. 3 Նոյեմբեր

Թրակիան դժգոհութիւններ. — Ասկէ
առաջ գրած էինք թէ Թուրք-Պուլիարա-
կան համաձայնութիւնը կասկածելի ըն-
դունելութիւն մը գտաւ Թուրքերու կող-
մէ: Այս լուրը բոլորովին կը հաստատ-
ուի հիմա՝ երբ կը յայտնուի թէ Կ. Պոլ-
սոյ մէջ զօրաւոր ենթահասանք մը սկսած
է զոյանալ ի նպատակ խաղաղութեան
Թուրքերէն շատերը պիտի ուզէին տա-
պալել ներքալ կառավարութիւնը, եթէ
չիքենք առաջնորդող մը գտնուէր: Կե-
րեւայ թէ Արաբներու մէջ ալ դժգոհու-
թիւններ սկսած են ծայր տալ, և կա-
ռավարութիւնը պատգամաւորութիւն մը
դրկած է Սուրիան միտքերը հանդարտեցը-
նելու համար:

Ահա այս է Թուրքերոյ այսօրուան
կացութիւնը: Ժողովուրդը խաղաղութիւն
կ'ուզէ, բայց չկայ կառավարչականութիւն
կամ զօրաւոր մարդ մը որ շարժում մը
ստալ ընէ կրկին կործանողներուն
դէմ:

Թուրքերը դեռ հիմա ալ սկսեցան
Պուլիարիոյ վերաբերմամբ, միջնորդութեւ
կողմէ Պուլիարներն ալ կը յայտարարեն
թէ չեն կրնար մոռնալ Թրակիան: Զեն-
ուսներուն տխուր յիշատակը Ասկէ գտաւ
«Թուրքերու և Գերմանացիներու յարաբե-
րութիւնները երթալով աւելի կը ճգնեն»,
և օր չըլլար որ անոնց իրարու դէմ ա-
ռելութիւնը հրաժարող միջադէպ մը չի
պատահի: Գերմանացիները կ'ըսեն. «Ապստ-
ղէք մինչև պատերազմը վերջանայ, ու
այն ատեն մենք ձեռք կ'ենք մեր հաշիւը
կը կարգադրենք»: Թուրքերը անոնց ե-
րեւի կը դարձնեն իրենց ապերախու-
թիւնը որով չեն ուզեր ճանչնալ թէ Սե-
րպայի մէջ իրենց նպատակաւ կացու-
թիւնը կը պարտին Տարտանէի մէջ
Երեւանի գիմարութեան: Թուրք վի-
րաւորները բացէ ի բաց կ'արտայայտեն
իրենց ատելութիւնը Գերմանացի հիւան-
դապաններուն դէմ, իրենց խղճելի կա-
ղութիւնը Գերմանացիներուն վերաբե-
րով: Կ'ըսեն թէ Գերմանացիք չեն կրնար
գիմարալ Տարտանէի սատարի ընդհա-
րուակներուն և շարունակ հիւանդութիւն
կողմէն: Կ. Պոլսոյ կը գտնան:

Բալկանները գերման ենթադրանքներ
կը հասնեն Կ. Պոլսոյ, և կ'ըսեն թէ անոնք
կուսան ինկած Թուրք սպաններու տեղը
բռնելու:

Սիլիսիոյ վրայ առաւածն. — Չորսը կը
չըլլի եղիպտոսի վրայ ձեռնարկին նոր
արշաւանքի մը մասին: Կ'երմանայի
ու Թուրք սպաներ շարունակ կը մեկնեն
Սուրիա: Թուրքերը կը յուսան որ գեր-
մանական բանակը Կ. Պոլսէն անցնելով
պիտի ուղղուի դէպի Սուէզ, սակայն
Գերմանացիք տարբեր կը խորհին, ա-
նոնց կարծիքն այն է որ եկող բանակը
գրաւման բանակ մը պիտի ըլլայ, և պի-
տի մնալ Կ. Պոլսոյ մէջ:

Պուլիարիոյ պատերազմի մասնակ-
ցիներն ի վեր Կ. Պոլսոյ մէջ մեծ գին-
ուարական գործունէութիւն կը տրէ:
Երեւոյ զօրաքանակ կազմուեցաւ Պուլ-
իարներուն օգնելու համար, և ասոնք
դրուեցան փէրթիլ և Վէսպի փաշանե-
րու հրամաններուն տակ: Նաև կ'ըսուի
թէ Տարտանէի երկու երեք զօրաքա-
նակները քաղաքացիական և թէ Տեղական
չըլլականները Թուրք զօրքեր պիտի լը-
կուին՝ ծովեզերքները պաշտպանելու հա-
մար Դաշնակիցներու կողմէ ցամաք զօրք
հանելու փորձի մը դէմ:

Ռազմաբերքի նախալուծ. — Կ'ըսուի
թէ Թուրքները մէջ կը գրաւեն մեծ
քանակութեամբ իսլամներ: Թուրք փո-
խադրութիւնը արտոնուեցաւ, ու ասկէ
զատ Պուլիարիոյ Թուրքերուն ծախսե-
ցին Պալատներու պատերազմի միջոցին
գրաւուած մեծաքանակ ռազմաթիւրքեր:
Իսկ Կ. Պոլսոյ զօրաբանակներուն մէջ աւ-
սական շուրջ 40,000 ռուս կը պատ-
րաստուի, ասանց հաշուելու փափուշու-
ները, ձեռնառութիւնը և: Օլանուի
նետեր ալ կը պատրաստուի. իսկ Թուր-
հանէի և Զէյթինի Պուլսոյի գործարան-
ներուն մէջ չեն թնդանութիւնը կը նո-
րագուին:

Նաւային գործունէութիւն. — Թուրք ա-
միս մը առաջ աւստրիական «Բարկէն»
չափնաւը, ռազմաթիւրք բնոցուած, 16

նոյնպէս բնոցուած առաջատաններ, ու-
րեք ընկերացած էին 4 նաւաձիւներով
և 2 հակաթորփիլանսներով Կ. Պոլսէն
Տարտանէի իրենց ճամբուն վրայ յար-
ձակում կընէին անգլիական ընդծովեա-
ներէ, և հակաթորփիլանսներու հետ կա-
նոնաւոր պատերազմէ մը վերջ՝ ամենքն
ալ սուղուեցան:

Կ'ըսուի թէ «Վէսպէն»ը առատ ա-
ծուի առնելէ վերջ պատրաստուած է մեկ-
ներու վառնա, որոշուած ըլլալով այս
նաւահանգիստը իբրեւ նաւային կայան
ծառայեցնել Թուրք-գերմանական նաւա-
տորձիկին համար:

Կ'ըսուի թէ Զոնկուլուսը քաղաքը
բաւական վնաս կրած է վերջին ռուսա-
կան ռմակոծութիւնէն. սակայն տակա-
ւին կարելի է այնտեղէն ամուսն բեռ-
ցնել, արդարեւ քաղաքի ամխաբարձ
նաւոր Զոնկուլուսէն Պուլսոյ կը շարու-
նակեն ամուսն փոխադրել:

Մարմարա ծովուն վրայ ընդծովեա-
ներու դէմ հակողութիւն կը կատարուի,
ի մէջ այլոց Վոսիորի մէկ քանի ճամ-
բորդի շոգենաւներու միջոցաւ՝ որոնց
վրայ փոքրիկ թնդանութիւնը զետեղ-
ուած են:

Պլոմի բնագրաւում. — Ժամանակէ
մը ի վեր Թուրքերը հրապարակի վրայ
գտնուած բնագրաւումը կը փոխեն
կ'ըսուի թէ դանդաղ ճառագոյնի վերածն-
լով Պանսթամայի ճամբով իզմիր, անկէ
ալ փոխ կը փոխադրեն՝ ընդծովեաներու
համար Զինուորական բուրդ պնդէ ա-
նոթները կը ծողլուին և անոնց տեղ կը
գործեն թիթեղէ և խնամապալի աման-
ներ, զորոնք գիտութեամբ իշխանու-
թիւնները կը բաւարարեն վաճառա-
տուներէն որոնց տեղերը մեծապէս կը
տուժեն այս պաշտօնական յափշտակու-
թիւնէն:

Ատանայի դաշտէն քաղաքը ամբողջ
բաժանալը զբաւեցաւ Թուրք իշխանու-
թեանց կողմէ:

Բարիկի մԱրքիս (Բարիկի 22 Նոյի թիւն)

Թուրքերէն այս օրերս Սեփեմբեր
հասած լաւատեղեակ անձ մը որուն ա-
նունը չեմ կրնար տալ որովհետեւ իր
ազգականներէն շատերը դեռ Թուրքիա
կը գտնուին, բոլորովին անտիպ և սոսոյզ
մանքամանութիւններ հաղորդեց ինծի
թէ ինչ կերպով սպաննուեցաւ գերմա-
նական զինուորական կցորդ Ֆոն Լե-
սիկ:

Ֆոն Լեսիկի զօրաբանակի հրամանա-
տար փաշայի մը հրամայեց իր զօրաբա-
նակը կրակի դիմը առաջնորդել անկարե-
ւի պաշտաններուն մէջ: Կ'ըսուի անոնք
մերժեց, առարկելով թէ իր զօրքերէն ո՛չ
մէկը պիտի կրնար ողջ գտնուիլ Ֆոն Լե-
սիկի մեկնուին հրամայը տուաւ ուրիշ
փաշայի մը որ համակերպեցաւ, բայց տա-
ւը մարդով միայն կրցաւ վերադառնալ:

Կը տեսնէք թէ ինչ պիտի պա-
տահէր ի մարդերու, եթէ ձեռք հա-
ղանք ըլլայի, ըսաւ առաջին փաշան
Ֆոն Լեսիկին:

Այդպէս թող ըլլայ, ըսաւ Գեր-
մանացի. բայց տեսնե՛ք թէ ինչպէս
պիտի գտնէ իր ընթացքը եւ վերջ փա-
շան, երբ իրեն տեղեկագրեն:

Բայց նախ ևս պէտք է դատեմ
ձեր ընթացքը, պօռնք փաշան վեցհար-
ուածները հանելով, ու զայն դիտին տա-
պալեց անշնչացած:

Թէ՛ զօրքերը և թէ ժողովուրդը ա-
հաբեկած են ընդծովեաներու գրիթէ ա-
մենօրեայ յայտը գործունէութիւնէն: Օր
չանցնէր որ մէկ երկու պաշտօններ չի
լսուին: Թուրքերը իրենց առաջատա-
նակը պաշտպանելու համար ոչկան
գործողները նոր միջոց մը, որ կատարե-
լապէս կը մըցի գերմանական գործելա-
կերպներուն հետ Սեփեմբէն մէկ քանի
օր առաջ, ինչքէն պաշտօններ մը՝ ինչ-
իրիքէն եւս՝ իմ գովն եկաւ և պատմեց
հետեւեալը որուն սկանաւոր եղած էր.

— Վոսիորի վրայ հանդիպեցայ ամ-
խաբարձ երկու առաջատաններու ու
րոնք լուսած էին Հայ կիներով և մա-
նուկներով լեցուն երկու առաջատանա-
ւերու: Նոյն վայրկեանին պայթում մը
լսուեցաւ և չորս առաջատանները ջը-
րապղկ եղան, ընկուղեւով բոլոր ճամ-
բորդները:

ՔԱՂԱՌԱՄ

ԳԵՐՄԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ահաւարի Գերման Խորհրդարանին
մէջ վարչապետին արտասանած կարեւոր
ճառին ամփոփումը զոր Ռեյքսթէրի հետա-
դիւրը շարաթ օր հաղորդեց:

Լոնտոն, 10 Դեկտ. — Բայաւթական
մէջ Պ. Պէթման-Հոլլէի կացութեան վը-
րայ տեսութիւն մը ըրաւ, ամենամեծ
գլխաւոր տարով Պէթմանի և Բոլորիոյ
մէջ գործող գերման վարչութեան Գաւ-
րաւորութիւնը որ Սեփեմբեր կործանելու վրայ
է պիւնթիական ճարտարարութեանը՝ ար-
գիւնելով անոր ապրանքներուն ծովէն
անդին արտածումը: Եզրակացնելով, յայ-
տարարեց թէ աշխատեցաւ պատերազմի
զանազան թատերաբեմներուն մասին ըս-
տակ նկարագրութեան մը ներկայացնել:
Ընդդէմ իրողութեանց՝ տրամաբանու-
թեան իսկ թշնամին անկարող է, ը-
սաւ. «Մեր հաշիւները ոչ մէկ անորոշ
տարր կը պարունակեն որ կարենայ
խախտել երկրին անյողողով վստահու-
թիւնը իր անպարտելի ուժին մասին:
Նախադիմք մը պիտի ըլլար մեզի հաւա-
տացնել փորձել թէ մենք, որ յառաջ
կ'երթանք յայթանայի յայթանայ թը-
նամի երկրիներու մէջ, անկուսութեան,
գերեզմանութեան և բարոյական նեղեցի-
նով տեսակէտով աւելի վար պիտի մը-
նանք մեր հակառակորդներէն որոնք դեռ
յաղթութիւն կ'երացնեն: Ոչ, բաւերու
առնէ տեղի պիտի չտանք, վեցարար
պիտի շարունակենք պատերազմը, ամ-
բողջանելու համար այն ինչ որ կը պա-
հանջէ Գերմանիոյ ապագան»:

Վարչապետը սեփեմբեր յայտարա-
րեց թէ ժողովուրդին համար բաւական
նախալ միջոց պիտի մնայ եթէ ան լա-
ւամտուի: «Թշնամին, ըսաւ, կը կարծէ
թէ քայքայման մը նախընթացին ենք և
մեզ կը ներկայացնէ խաղաղութիւն մու-
րացողի դիմաց»:

Պ. Պէթման-Հոլլէի ճառէն վերջ
Բայաւթական վիճաբանութեան դրաւ ըն-
կերվարականներու մէկ հարցապնդումը
որ կը հարցնէր Վարչապետին թէ արդ-
եւ տրամադրի է յայտարարելու թէ
ինչ պայմաններով պիտի հաւանքէ խա-
ղաղութեան վերադարձը բանակցու-
թեանց մտնելու: Տր. Շայտեման, վի-
ճաբանութիւնը բանալով, ըսաւ թէ պա-
տերազմը եթէ շարունակուի՝ Միացեալ-
Նաւաները միակ յաղթական պետու-
թիւնը պիտի ըլլան, որովհետեւ Եւրոպան
անձնասպան եղած պիտի ըլլայ: Ըսաւ թէ
վարչապետը պիտի որ աշխարհ Գերմա-
նիայէն կ'սպասէ նախառաջարկները խա-
ղաղութեան որուն ամէն ժողովուրդ կը
ցանկայ: (*)

Պ. Պէթման-Հոլլէի պատասխանեց
Պ. Շայտեմանին թէ այնքան ատեն որ
օտար կառավարութիւնները յարաւերն
իրենց եղեռնական անգիտութեան մէջ,
Գերմանիոյ կողմէ խաղաղութեան ո՛ր և է
առաջարկ յիմարութիւն մը պիտի ըլլայ:
Ո՞րքէ մեր թշնամիները, կ'ըսէ, մեզի ներ-
կայացնեն առաջարկներ որոնք համաձայն
ըլլան Գերմանիոյ արժանապատուու-
թեան և ապահովութեան, պատրաստ
պիտի ըլլանք անոնց վրայ վիճելու՝ մեր
յաղթութեանց կատարելա գիտակցու-
թեանը կը մերժենք ո՛ր և է պատաս-
խատուութիւն պատերազմին շարու-
նակման մասին: Բան մը կայ զոր մեր
թշնամիները պէտք է ընդունեն, սա թէ՛
որքան երկար և անդ ըլլայ պատերազ-
մը, այնքան մեծ պիտի ըլլան մեր պա-
հանջիկները: Երաշխատութիւններով վար-
չապետը կը վերջացնէ իր երկրորդ և
մեծ ճառը՝ փորձելով պահանջել առաջ-
դաւարը՝ թէ Գերմանիա պաշտպանողա-
կան պատերազմ մը կը մղէ, կարելի չէ
խաղաղութեան վրայ խօսիլ: Թշնամին
պայմանները գերմանացի առաջ կը մերժէ
մանրամասնութեանց մէջ մտնել՝ չկըր-
նալով, օրինակ, ըսել թէ ինչ երաշ-
խատութիւններ պիտի պահանջէ Գեր-
մանիան: Թշնամիները, բայց ո՛չ Ա-
րեւելքէն ո՛չ Արեւմուտքէն կողմէ Գեր-
մանիոյ թշնամիները պէտք չէ կարելի-
ութիւն ունենան իր վրայ խոսելու:
Պէտք է նաև ապահովել երկրին անու-
սական զարգացումը:

(*) Հալալի հեղափոխ կ'ըսէ թէ Գա-
սթրալի խոսած է հաւաք ընդհանուր
պատերազմի մը, բայց մեծած է Ալլա-
լաեմը վերադարձնելու գաղափարը:

ԿԻԼԻԿԵՑԻՆԵՐԸ

ԲՈՐ-ՍԱՅԵՏԻ ՄԷՋ

(Մեփական թղթակցութիւն)

8 Դեկտ. 1915

Օրերը շտապել սկսան. երկինքը
պայծառաւալու և արեւը իր ներկայու-
թեանը զգալի ընելու շահեր կ'ընեն:
Տեղացիները կը հաւատան թէ Բոր-Սա-
յետի ձեռքը «չի բռնուիր»: Երեւոյ պէս
կուսույ, քանի մը օր անհանգիստ կ'ընէ
ու կ'անհետանայ բաւական ատենու-
համար: Երբեմնակի անձրեւներ կը տե-
ղան, բայց միշտ: Օրուայարի վերջը, օ-
գիւրը մեղմ կ'երթան, ուրիշ խօսքով
Գաբիւնէն աւելի հաճելի ձեռք մըն է
Բոր-Սայետինը: Ինչ աղուոր լուր Քիմի
գաղթականներուն համար:

Գաբիւն գրեցնէ թէ Քիմի մէջ
աչքի տկարութեան ծաւալման առաջը
անհեղու համար ամէն հող կը տարուի:
Նկատելով, սակայն, որ գործողութեան
պէտք ունեցող աչքեր կան, ընտանեա-
բար անհրաժեշտութիւնը կ'ընդգուշա-
րէ մասնագէտ բժշկի մը, որ պէտք է
անպատճառ Քիմի մէջ գալ մնայ, եթէ
ոչ ամսուան՝ դէթ 15 օրուան համար:
Կ'իմանաւ թէ Կարմիր Նաւը արդէն այս
պարագան իր ուշադրութեան տարրկան
ըրած է: Սպասելով ատոր՝ Բոր-Սայետի
յոյն բժշկիներէն անհաւաք Տոքթ. Մի-
նա, երկու կերակի է որ անձուրաբար
Քիմ գալով մէկ երկու յաղող գործո-
ղութիւններ կատարեց:

Արեւմտ

V. SURUSBU
Imp. Economique, AleX.

ԱՐԺԵՐՈՒՂՔ		
Գրեթե Յոնյանի 1886	Ֆր.	305.—
» » 1903	»	237.—
» » 1911	»	245.—
ԲԱՎԻՅԻ ՆՐԿԱՐԱՆՈՂԻ	»	124.—
Բաճաճաճ	»	90.—